

HRANICE V ČECHÁCH **v roce 1945**

Jan Kryl

Blíží se konec války ....

Koncem roku 1944 byla již situace válečného Německa velmi kritická. Území ovládané německou armádou se stále zmenšovalo, a tak bylo stále častěji nutno sahat k různým nařízením v omezování surovin a docházelo k verbování občanů do různých vojenských organizací, které měly zachránit Hitlerovu německou říši.

Jaká byla situace v tehdejší době v našem kraji, ukazuje ta skutečnost, že v září 1944 bylo Hitlerem a po něm i Henleinem nařízeno ustavení Volkssturmu ve všech městech a obcích a povolání všech mužů od 16 do 60 let k obraně vlasti všemi prostředky a všemi zbraněmi. Kromě určených ročníků se do Volkssturmu přihlásilo i na 7.000 dobrovolníků z celých Sudet, na které byl jejich vůdce Henlein velmi hrdý. Učil se nezbytnému vojenskému řemeslu a 8. 11. 1944 složili vojenský slib.

Protože bylo stále třeba „správně“ objasňovat situaci na frontě a získat další dobrovolníky, pronesl profesor dr. Johann von Leers 11. listopadu 1944 v rozhlase plamennou řeč k německé mládeži, v jejímž úvodu řekl: „... nepřítel pronikl přes hranice říše a pokouší se, spoléhaje na okamžitou materiální převahu a velký počet svých vojenských sil, násilím potlačit Německo. Jedná se nyní o existenci, o život našeho národa, především o všechny mladé ročníky národa, o kterých se rozhodne, zda budou svůj život prožívat ve svobodné vlasti, nebo zda budou zavlečeni jako otroci do sibiřských samot nebo afrických pustin ...“

V listopadu také promluvil k členům Volkssturmu v Hranicích frontový řečník, poručík Finke z Norimberka, na téma: „Mluví k vám fronta“, aby posílil bojového ducha těch, kteří měli v poslední chvíli zajistit konečné vítězství německým zbraním.

Před vánočními byly všechny ženy a dívky vyzvány, aby se přihlásily jako pomocnice pro pomocnou brannou službu, a pomohly tak bojujícím na frontě.

Také situace v zásobování o posledních válečných vánocích nebyla nejlepší, o čemž svědčí přídělky na období od 11. prosince 1944 do 7. ledna 1945, kdy mladiství obdrželi navíc 125 g umělého medu a zvláštní příděl 250 g masa nebo uzenin a dvě vejce pro všechny odběratele. Na Nový rok 1945 vypukla epidemie válečných novoročních projevů nacistických předáků, počínaje Hitlerem a u nás konče Henleinem. „Vůdce nás všechny povolal“, „Nedobytná pevnost Německo“ a podobně. Takové litulky se objevovaly v německých novinách v těchto dnech a v rozhlasovém projevu začal Henlein slovy, že jen velké roste z boje a obětí. V tomto projevu však již přiznal tíživou

situaci, kterou vyjádřil slovy: „Rovněž do naší úzké domoviny se v posledních měsících přiblížila válka. (Touto domovinou je myšleno české severozápadní pohraničí.) V našich městech a vesnicích si lidé stěžují na velký počet obětí brutálních nepřátelských náletů. Naši lidé přitom projevují zvýšenou pohotovost a bojové nasazení. Na všech stranách se projevuje starý bojový duch všech, kteří zůstali ve vlasti. Naplnil všechny, kteří vstoupili do Volkssturm. Kromě své práce pro vítězství našich zbraní ve zvýšeném měřítku provádějí výcvik pro bojové nasazení. Sudetská země stojí na věrné stráž pro Velkoněmeckou říši.“

Takovými hesly a fanatickými projevy se snažili předáci zbytků již zničeného Německa zmobilizovat poslední zbytky sil lidí, kteří žili na území ještě neobsazeném spojeneckými armádami. Konec války se již neodvratně blížil, konec této snad v historii nejstrašnější války lidstva vůbec. Konec všech útrap, které nám, našim národům, Čechům a Slovákům, přinesla léta okupace nacistickým Německem. Na všech frontách této končící války se hroutí poslední zbytky sil nacistické mašinérie. Od východu postupuje na naše území sovětská armáda, od západu jsou to spojenecké armády USA a Velké Británie, které jdou nezadržitelně k hranicím našeho státu.

V polovině února 1945 nastal velký příliv uprchlíků před východní frontou, hlavně ze Slezska a Moravy. Přiliv se každý den zvětšoval. Uprchlíci zaplavili celý Ašský výběžek od Hazlova až po Hranice a jejich další cesta vedla dále do Bavorska. Přes naše území projelo v krátké době přes 100.000 uprchlíků. V Hranicích bylo těchto uprchlíků ubytováno na tři tisíce. Bydleli zde v rodinách občanů a ponejvíce ve veřejných budovách a sálech. Uprchlíci přijížděli od východu většinou vlaky, částečně také autobusy, vojenskými auty a také vlastními selskými povozy.

I přes velmi neutěšenou situaci nacistická propaganda v těchto dnech stále ještě vymýšlela různá tvrzení: „Nepřítel má nenávistné plány zničit úplně německý národ, ztročit ho a uvrhnout do věčné nesvobody, ale tyto plány nás přimějí ještě k tvrdším zárokům proti našim nepřítelům. Dnes je známo každému z nás, že můžeme tuto válku jenom vyhrát, když chceme vůbec žít a zůstat našim dětem jejich budoucnost. Sjednotíme veškeré své síly za jediným cílem: „Vítězství.“

Pod vlivem této propagandy pravděpodobně došlo počátkem dubna 1945 ke krvavé události, když havarovalo britské letadlo v prostorách poblíže obce Gettengrün na českém území. Stalo se tak v časných ranních hodinách, když se letadlo vracelo po provedeném náletu na území Německa (pravděpodobně Plavna) poškozené na leteckou základnu bud v Bavorsku nebo Francii. Po létěckém přistání byli všichni členové

čtyřlenné posádky zraněni. Seběhnuvši se zfanatizované obyvatelstvo utlouklo letce k smrti. Byli pochováni na hranicích hřbitově ve společném hrobě. Taková tedy byla situace těsně před skončením 2. světové války u nás v Hranicích a před obsazením města americkou armádou.

Nadešel 18. duben 1945, kdy ještě nacistická propaganda stále šířila víru ve vítězství. Nadešel den, který znamená v životě našeho města i jeho obyvatel dalekosáhlé a převratné změny samotných základů jeho života a nastávající budoucnosti.

18. duben 1945

Tomuto dni předcházely horečné přípravy k obraně města proti vstupu americké armády. To však bylo přání již jen předních nacistických pohlavárů a jejich fanatických přísluhoáčů. Obyvatelstvo našeho města i celého Ašského výběžku čekalo na konec této po Německo prohrané války, která již stála tolik strádání, bídy a lidských životů. Sám Konrád Henlein objížděl a povzbuzoval obyvatelstvo Sudet, přijel i na Ašsko, kde povzbuzoval těmito slovy: „Musíte hájit město po městu, vesnici po vesnici, chalupu po chalupě. Bojovat jako v roce 1938, když jsme ve Freikorpsu bourali Československou republiku...“ Ano, i naše město bylo připraveno se hájit proti obsazení americkou armádou, a stát se tak neproniknutelnou pevností. Tenkrátě čítaly Hranice něco přes 6.000 obyvatel německé národnosti včetně „národních hostů“, jak se tehdy říkalo uprchlíkům z východu, kteří prchali před postupující sovětskou armádou.

V těchto dnech americké vojsko, které již nenalezalo v Německu větší odpor ze strany německé armády, postupovalo rychle k našim hranicím. Dne 18. dubna 1945, těsně po poledni, stanul předvoj americké armády na výšině u vesničky Ebmath, která leží na území Německa těsně u našich československých hranic, a překořil tak naši státní hranici jako první v Ašském výběžku, využívaje vhodné konfigurace terénu, v místě, jemuž se zde říká „Kočičí hlava“, a stanul tak na samých hranicích katastru města Hranice. Byla to 1. pěší divize americké armády – First Infantry Division pod velením generálmajora Clifta Andruse. Město Hranice se rozkládalo před očima amerických vojáků jako na dlaní v hlubokém údolí v záři poledního slunce a nestálo již nic před jeho obsazením. Velitel divise, chtěje předejít zbytečným ztrátám na lidských životech, vyslal do města obměny transportér s posádkou, která měla za úkol zajistit klidný průběh obsazení města. Transportér sjížděl do vnitřního města bez překážek, zátarasy ani jiné překážky na silnici ani v ulicích nebyly. Ulice zely prázdnou, zdálo se, že město je liduprázdné, a jen rachot pásů obrněnce přerušoval ticho. Tu a tam záchvěv

zácon v oknech dával tušit, s jakým napětím jsou očekávány další chvíle života města a jeho obyvatel. Transportér zastavil v dnešní Husově ulici u budovy radnice čp. 416. Na radnici přednesl poručík americké armády Friedmann pracovníku Obecního úřadu v Hranicích Landrochovi podmínky kapitulace města, vstup americké armády a další vojenská opatření. Přesně ve 14 hodin musejí být vyvěšeny bílé vlajky na znamení kapitulace, v jiném případě bude na město zahájena dělostřelecká palba.

Ve stanovenou dobu se bílé vlajky neobjevily a nad městem zaburčelo několik dělostřeleckých salv, které zasáhly textilní továrnu „Rossbašská“, která stávala v dnešní Ruské ulici. Nastalo obsazování města a kolem 14.30 hodin vstoupilo americké vojsko do vnitřního města, kde jim starosta s několika osobami předal budovu radnice, na které již vlál bílý prapor kapitulace. Tak byla osvobozena první obec na území Československé republiky americkou armádou se bez odporu a zbytečných ztrát na lidských životech.

Američané po provedení nutných vojenských opatření pokračovali dále ve směru na Aš a Cheb. Aš byla obsazena 20. dubna a Cheb 26. dubna 1945.

Američané po obsazení našeho města zřídili zde úřad pro správu obce a okolí obsazeném Military Gouvernement, který měl hlavní sídlo v Aši a velitelem v Ašském výběžku byl jmenován poručík Friedmann a jeho zástupcem poručík polského původu Mielos. Sídlem tohoto úřadu v Hranicích byl dům čp. 663 – hotel „Sport“ a vedlejší dům čp. 690 v dnešní Vítězné ulici. V hotelu „Sport“ byla zřízena jídelna a ubytovna pro důstojníky. Mířstvo bylo ubytováno ve škole.

Německé obyvatelstvo pod trestem smrti muselo odevzdat zbraně, vojenskou výzbroj a výstroj, fotoaparáty, dalekohledy a další vojenský materiál. Členové německé armády včetně zbraní SS a Volksturmů se museli hlásit jako zajatci u nejbližší vojenské správy, jinak byli považováni za vyzvědače. Velitel ve městě zřídil pořádkovou službu, složenou z Němců pod vedením antifašistů vracejících se z vězení či ze zajetí. Tito lidé byli označeni černými páskami na levém rukávě s nápisem MG a byli placeni obcí. Kromě toho neustále procházely městem a jeho okolím americké vojenské hlídky. Byla také vydána vyhláška, že rabování se trestá smrtí, vycházení z domů po 20. hodině večerní do 6. hodiny ránní a vzdalování se bez povolení americké vojenské správy nad 6 km od svého bydliště se zakazuje. Motorová vozidla bylo nutno přihlásit a byla shromažďována u sokolovny. Zakazovalo se nosit německé vojenské stejnokrroje. Vstup do továren byl zakázán jak dělníkům, tak i jejich majitelům.

V prvních dnech května 1945 odešli z Hranic ruští, polští a francouzští zajatci, kteří zde po dobu války pracovali v továrnách a v zemědělství. Nahrazovali zde úbytek pracovních sil za muže, kteří museli nastoupit do německé armády.

Během války pracovalo v Hranicích a okolních obcích na 200 válečných zajatců, kteří byli umístěni v objektech k tomuto účelu zřízených. V Hranicích to bylo několik dřevěných baráků ve Vilově ulici, kde byli sovětsí zajatci. Francouzští zajatci byli umístěni v Husově ulici čp. 463 v restauraci Dělnický dům. Další zajatecká komanda byla umístěna v okolních vesnicích, jako například v Trojmezí v domě čp. 30 bylo 18 francouzských zajatců, v hostinci v Pastvinách bylo umístěno 10 Francouzů, na samotě Kozí mýjn je zaznamenáno také zajatecké komando, pravděpodobně polských zajatců.

Několik zajatců v Hranicích zemřelo a nedočkali se již návratu do svých domovů:

Evsjukov Kiril, sovětský válečný zajatec,
zastřelen v Hranicích 9. 6. 1942
Panlenko Fedesij Ignatěvič, sovětský válečný zajatec,
zastřelen v Hranicích 13. 6. 1942
Čečenko Atanasij, sovětský válečný zajatec,
zastřelen v Hranicích 17. 6. 1942
Podolskij Ivan, sovětský válečný zajatec,
zastřelen v Hranicích 18. 6. 1942
Sutschenkova Světlana, sovětské dítě
zemřelo v Hranicích na křivici 1. 2. 1945
Ribandiere Roger, francouzský dělník, zraněn americkým dělostřeleckým granátem
zemřel v Hranicích 18. 4. 1945
Kušnerovič Ivan, sovětský zvrácený dělník, zemřel v Hranicích
na otravu denaturovaným lilem 11. 5. 1945

Američané jako osvoboditelé

Přítomnost americké armády v Hranicích, na Ašsku a celých západních Čechách vtiskla nejen květnovým dnům, ale i dalšímu vývoji bezprostředně v prvních poválečných měsících některé zvláštnosti. Na území osvobozeném americkou armádou nastaly na rozdíl od území osvobozeného sovětskou armádou poněkud odlišnější a složitější poměry, vyplývající z úlohy této armády, kterou svou přítomností v této oblasti objektivně hrála. Tato úloha americké armády má v podstatě dvě stránky, které musíme brát nezbytně v úvahu při posuzování jejího místa – jednak v souvislosti

s osvobozením Československa z nacistické okupace, jednak při hodnocení její činnosti v době jejího pobytu v Československu.

Jednou stránkou je skutečnost, že úloha americké armády v západních Čechách vyplývá z celkového postavení Spojených států ve druhé světové válce jako člena protifašistické koalice.

Proto byla také ve všech státech, kam americká armáda vstoupila, i u nás v západočeské oblasti, přivítána svobodným lidem jako armáda spojenecká a přátelská. Její příchod byl symbolem zakončení války, symbolem porážky hitlerovského Německa, symbolem osvobození z fašistické okupace. Proto také oceňujeme podíl amerických vojáků na vítězném skončení války a vyjadřujeme úctu těm, kteří bojovali proti fašistickým okupantům i těm, kteří za naši svobodu položili svůj život.

Současné tento pozitivní rys nemůže zastítn povahu a charakter americké armády – daný zájmy a cíli vládnoucích sil, které americkou armádou jako mocenským prostředkem disponovaly.

Toto je druhá stránka úlohy americké armády, která vstoupila na území našeho státu jako mocenský nástroj země, která sledovala účast ve válce své zájmy a cíle.

9. květen 1945

Konečného vítězství nad německým fašismem bylo dosaženo dne 9. května 1945, kdy také skončila druhá světová válka. Tehdy byl vítězně zakončen odvěký zápas, jež československý lid vedl o své národní bytí a o svou nezávislost. Před českým a slovenským národem se otevřela nová epocha dějin. 9. květen 1945 a dny, jež po něm následovaly, vryly se nezapomenutelně v paměť československého lidu. Po letech strašlivé poroby prožívaly oba naše národy první chvíle nezměrného štěstí a radosti z vítězného konce války a z vydobyté svobody.

10. května 1945 přijela do hlavního města Prahy vláda Československé republiky.

Osídlování českého pohraničí

V Chebu bylo vydáno dne 16. 5. 1945 první číslo časopisu „Chebsko“ s prosláním osvobozených politických vězňů, v němž bylo mimo jiné uvedeno: „... zastavili jsme se

na pohraničí své vlasti. Účastníme se při obnově československé státní svrchovanosti v oboru státní a veřejné správy. Naše úkoly se denně zvyšují. Po prvním radostném dotyku s naší zemí a jejími zařízeními narážíme na překážky denního života a na překážky nashromážděné válkou a cizí správou. Naše rodiny nás čekají a denně hledí v tu stranu, odkud se k nim máme přiblížit. Ale slibili jsme repatriáčnímu důstojníkovi i sobě, jsmouce poslušni výzvy vrcholných výborů a vlády, že svých nynějších míst neopustíme, dokud naši pomoci bude v pohraničí zapotřebí. Vlastní kázeň, vlastní poslušnost, to jsou příkazy dne! Tyto příkazy jsme si dali sami, neopustíme jich, abychom neopustili také sebe!“

V prvních poválečných dnech vznikla v Plzni Okresní správní komise, při které byla ustavena pro severozápadní Čechy ozbrojená jednotka – Revoluční garda. Stejnokroje německé Rommelovy armády sloužily členům RG po celou dobu její činnosti. Na levém, rukávě nesly žlutou pásku s červenými iniciálkami RG. Členové RG vykonávali služby u důležitých objektů na nádražích, v továrnách, internačních táborech a jinde. Byli také přidělováni k posílení finančních pohraničních stráží a četnických stanic. Velitelství v Plzni postupně vysílalo tyto útvary i do pohraničních oblastí.

Dne 29. května 1945 byly připraveny další tři čety, a vyplnila se tak touha mnoha příslušníků RG, aby mohli být zařazeni do některého útvaru posílaného do pohraničí. Vždyť byli ve zbrani od 5. května, mnozí z nich dokonce již předtím, ale museli prodlat výcvik a čekat, až bude dostatek výstroje, aby z nich mohla být vytvořena ucelená, organizovaná jednotka, která by před zmobilizováním naší nové armády zajistila pohraničí.

Uvedeného dne byly shromážděny na nádvoří velitelství RG v Plzni tři čety RG. Gardisté po předchozím výcviku složili slib, dostali poslední instrukce, zásoby stříelva a jídla. A již nastává vytužený okamžik. Nasedá se do připravených autobusů a aut a odjíždí se směrem severozápad do nejdlejšího koutu republiky, kde byli nejzavilejší nepřátelé Československa, do Aše, města Konráda Henleina. Po polední výprava dorazila do Chebu, kde již pracuje posádka RG v kasárnách bývalého 33. pěšího pluku. Zde výprava obdržela další instrukce a pokračovalo se směrem na Aš, obsazenou do té doby jen americkou armádou a hrstkou českých obyvatel. Cílem v Aši je Tyršův dům, kde je RG přivítána na nádvoří majorem-repatriantem Kopřivou jako velitelem posádky.

První Češi po válce v Hranicích

Ilhned druhý den 30. 5. 1945 byla III. četa RG vyslána do Hranic, kde ještě československé úřady nepřevzaly správní moc. Tato četa byla složena převážně z mladých lidí z Rokycan a velitelem jim byl ustanoven František Lehečka, starší člen finanční stráže a bývalý člen partyzánského oddílu Niva. Četa byla vyzbrojena dobrými zbraněmi a také vlastním autobusem, který její členové ukořistili v Ejpovicích u Plzně prchajícím „národním hostům“, jak se tehdy říkalo prchajícím německým obyvatelům Těšínska, Opavska a různým přísluhovačům nacistického režimu, kteří prchali z východu před sovětskou armádou do amerického zajetí. Takto vyzbrojeni dorazili přes obce Studánka a Pastviny do samého středu městečka Hranice, tehdy se ještě nazývajícím Rossbach, na dnešní náměstí Pohraniční stráže. Přivítat je přišlo jen několik lidí, kteří se domnívali, stejně jako v Aši, že jsou příslušníci sovětské armády, čemuž nasvědčovaly přílby na hlavách členů RG s rudými hvězdami a tricolorou. Jejich přítomnost vzbudila rozruch v řadách německých obyvatel.

Prvním úkolem RG bylo zajištění a převzetí četnické stanice v Nádražní ulici čp. 521. Současně bylo jednáno s místním velitelem americké posádky v Hranicích o převzetí správní moci ve městě. Velitel již věděl o příchodu jednotky RG do Hranic, o čemž byl vyzooměn z Aše. Velkým pomocníkem v práci RG v prvních dnech v Hranicích, kdy se zde konala jak policejní tak i finanční služba, byl v Adolf Vaněk, který zde v obci žil po celou dobu války a znal tak zdejší poměry velmi dobře. Členové Revoluční gardy nejprve bydleli přímo na četnické stanici, později se přemístili do hotelu Beseda v Husově ulici, dnešního Kulturního zařízení.

Američtí vojáci zpočátku přehlíželi činnost RG ve městě, navazovali známosti s německými děvčaty, kterým nařizovali, aby nenosily bílé pásky tak, jak bylo nařizováno. Bílou páskou na pravém rukávě byli označeni všichni Němci kromě antifašistů. Ti byli označeni páskou červenou. Američtí vojáci zejména nabádali k porušování nařízení, že po 20. hodině večerní mělo německé obyvatelstvo zákaz vycházení z domovů. Také bránili a nechtěli spolupracovat při zajišťování nacistů, kteří podle rozkazu vlády měli být dopraveni do vyšetřovatelské vazby. Také pomáhali při častých ilegálních přechodech státních hranic a převážení majetku Němců do Německa.

A tak faktem zůstává, že na území, které osvobodila americká armáda, byla situace pro české úřady tíživější. Američané, jak již bylo napsáno, přehlíželi tyto orgány lidové moci a trvalo jim déle, než pochopili, že nejsou okupační armádou jako v Německu, ale ochrannou spojeneckou armádou na území svrchovaného Československa.

Za pomoci velitelství Revoluční gardy v Aši bylo vyoaláno jednání s oblastním velitelstvím americké armády v Chebu, při kterém se požadovala lepší spolupráce Američanů s českými úřady a představiteli města. Po tomto jednání se opravdu situace změnila. Guvernér Ašského výběžku, poručík Friedmann a jeho zástupce poručík Miclos, přijeli osobně do Hranic, kde celá záležitost byla urovnána. Na počest této návštěvy byl uspořádan večírek, kde celá záležitost při připitcích s konečnou platností uzavřela. Američané pak také zajišťovali se svými nákladními vozy přísun potravin z Plzeňska a uhlí ze Sokolovska.

Krajská správní komise v Plzni oznámila koncem května, že byl ustaven úřad pro osidlování tzv. sudetského území, který byl československou vládou zmocněn, aby se ujal hospodářské správy v území, sahající od Prachatic až po Vejprty, tedy také Chebsko a Ašsko. Úřad byl jedinou státní složkou, která byla zmocněna, aby zajišťovala národní majetek a dosazovala národní správce do podniků a závodů. Přihlášky zájemců se zprvu vyplňovaly v kanceláři obchodní a živnostenské komory v Plzni. Bylo při tom zdůrazňováno, že pohraniční potřebuje schopné, iniciativní a průbojné občany. Na výzvu vlády se také v těchto dnech vracejí do pohraničí finančníci, kteří zde pracovali před válkou a ujímají se zde svých služby.

Jak již bylo napsáno, mezi prvními českými osídlenci našeho města po druhé světové válce byli členové Revoluční gardy. Mnozí zde v pohraničí zůstali natrvalo a založili zde své rodiny jako například Václav Honzik, Jaromír Titl, Emil Vaník, Josef Pěnkava a Václav Havel. Brzy po příchodu RG do Hranic přicházejí příslušníci finanční stráže. Mezi prvními to jsou Josef Fráňa, Josef Hašek, Karel Šulista, František Horník, Václav Zeman, František Malik a další. I oni zde většinou zůstali. Patří mezi ně také manželé Alois a Růžena Hrudkovi, kteří obnovili práci na hranické poště v této době.

Konsolidace poválečných poměrů v Hranicích

V měsíci červnu 1945 se politická i hospodářská situace v Hranicích počíná konsolidovat. Na schůzi Okresní správní komise v Aši 20. 6. 1945 bylo rozhodnuto, že ve všech obcích ašského okresu budou zřízeny místní správní komise. V Hranicích byla tato komise zřízena hned příštího dne ve složení:

předseda MKS   Hašek Josef
                          Malik František
                          Vaněk Adolf

Místní správní komise byla prvním českým úřadem v osvobozeném českém pohraničí v Hranicích a zajišťovala zásobování, přidělování bytů pýcházejícím osídlencům, vyřizovala předávání přidělených národních správ a prováděla soupisy veškerého německého majetku. Zabezpečovala také majetek německých uprchlíků. V úřadovně MKS, která byla umístěna na bývalém Obecním úřadě v Husově ulici čp. 416, byla vytepena vyhláška s oznámením, že úřední jazyk je český. Obchody a jiné veřejné místnosti byly označovány českými nápisy, staré německé byly odstraněny. V tuto dobu také z Hranic odcházejí příslušníci 1. pěší divize, která během dubna osvobodila tehdejší ašský okres a Chebsko. Byla vystřídána příslušníky 79. americké pěší divize.

V Hranicích byly zjištěny stopy po činnosti německé podzemní organizace „Wehrwolf“, a proto ve dnech 4. – 8. června byla zahájena akce k zajištění klidu v našem městě. Z těchto důvodů se prováděly prohlídky všech domů v obci. Současně byli zajištěni vlivní funkcionáři nacistické strany a další podezřelí a 9. 6. za pomoci americké armády a jejich dopravních prostředků převezeni do Plzně, do věznice na Borech. Okresní správní komisí v Aši byla vydána na základě této situace vyhláška, ve které byly s okamžitou platností zrušeny rozhlasové koncese všech příslušníků německé národnosti, bývalým úřadům, ústavům, továrnám, straně NSDAP a podobně. Odevzdání rozhlasových přijímačů muselo být provedeno do 29. června na poště v Hranicích.

V červnu se také počal postupně v Hranicích rozbíhat průmysl, v té době převážně textilní. Do továren byli jmenováni národní správci, jejichž povinností bylo před uvedením továrny do provozu provést inventuru a bilanci. Cílem bylo zajistit v podnicích pořádek a co nejdříve zahájit výrobu. Spuštění výroby bylo možné jen se souhlasem Okresní správní komise v Aši. Ta měla ještě před zahájením provozu provést kontrolu. Tyto kontroly však byly velmi povrchní, neboť kontrolních orgánů bylo málo a byly tu i jiné, velmi důležité úkoly, zejména příprava hromadného odsunu obyvatel německé národnosti a příprava vhodných podmínek pro nové osídlení. Jen tak je možné si vysvětlit časté stížnosti na národní správce, že například nechťejí přijímat české dělníky. Zřejmé proto, aby v továrnách nevznikly závodní rady, a tím i větší možnost kontroly. Důvodem však byla také ta skutečnost, že dělníci německé národnosti pracovali za podstatně sníženou mzdu než ostatní zaměstnanci čeští, čehož využívali národní správci ke svému prospěchu.

Národními správci se také stávali lidé, i když v menším měřítku, ale taková již byla doba, kteří výrobě po odborné stránce vůbec nerozuměli, popřípadě jim o plynulý chod továrny ani nešlo. Někteří se snažili získat co nejvíce prostředků k vlastnímu obohacení. Uvedu příklad o národním správci Janu Smudkovi, který „vedl“ národní správu strojírenského podniku Georg v Hranicích, Zahradní ulice čp. 482 takovým způsobem, že po jeho nelegální emigraci, údajně do Anglie, bylo nutné podnik likvidovat. Tomuto správci se „podařilo“ rozprodat na černém trhu i části strojního zařízení tohoto podniku.

Přes některé negativní jevy však národní správy v pohraničí splnily své poslání. Německý majetek byl zajištěn a podniky byly dány do chodu, i když ještě definitivně neřešily otázku vlastnictví.

25. června 1945 byla nařízena likvidace všech partyzánských a revolučních jednotek. Revoluční gardy byly vystřídány Stráží národní bezpečnosti a část jich přešla do jejich výcvikových středisek, jiní nastoupili vojenskou základní službu v armádě nebo se vrátili k občanskému povolání. Zrušené složky nahradila Československá armáda. Velitelem národní bezpečnosti v Hranicích se stal František Lehečka.

K stále se lepšící situaci v Hranicích přispělo i obnovení železniční dopravy z Aše do Hranic. 11. července 1945 přijel do stanice první motorový vlak, kterým přijela skupina železničářů určená k převzetí stanice s Němci dosud konajícími služby. Jako přednosta stanice byl jmenován Tomáš Štýs a jeho pomocníky byli Josef Švarc, Václav Hrouda, Josef Strach a Stanislav Jára ze Strakonice a Miroslav Mauerer z Plzně. První vlak, který spojil Hranice s vnitrozemím po železnici, přijel 13. července v 6.45 hodin a druhý v 18.30 hodin. Tyto dva vlaky jezdily každodenně, zpočátku poloprázdné, neboť německé obyvatelstvo nesmělo mimo Hranice cestovat a obyvatel české národnosti zde bylo ještě málo. Takže denní tržba byla někdy jen pár korun.

Odsun občanů německé národnosti

V červenci 1945, kdy přicházeli do pohraničních oblastí již noví osídlenci ve větším množství, vyvstal zde problém, který se stal problémem celostátním. A to nutnost odsunu obyvatel německé národnosti. Podle směrnic Zemského národního výboru v Praze se za určitých podmínek povoloval již v této době dobrovolný odsun obyvatel německé národnosti. V západních Čechách byl povolen odsun vlastními prostředky a to na přechodu v Broumově u Planě.

K odsunu občanů německé národnosti z Československa je nutno připomenout, že myšlenka vznikla v londýnské emigraci vedené prezidentem dr. Edvardem Benešem. Vzhledem k velkému utrpení našich národů během nacistické okupace se k této myšlence přikláněla i většina představitelů domácího odboje. Do roku 1943 získala čs. vláda v Londýně předběžný souhlas k odsunu Němců od vlády Sovětského svazu, Velké Británie a Spojených států amerických. S konečnou platností tento odsun schválila Postupimská konference vítězných mocností v XII. kapitole dohody z 2. srpna 1945, kde bylo stanoveno spořádání a lidsky odsunutou do poraženého Německa německé obyvatelstvo z Polska, Československa a Maďarska.

V srpnu 1945 byla v Hranicích nahrazena Místní správní komise Místním národním výborem, který měl následující složení:

předseda	Hašek Josef
tajemník	Mejstřík Karel
zásobování	Pytlík Václav
zemědělství	Vála Josef
byt. referent	Šery Josef
bezpečnost	Lehečka František
členové	Malík František
	Štýs Jan
za Trojmezí	Strouhal Jaroslav

Místní národní výbor v Hranicích byl společně s bývalými příslušníky Revoluční gardy v Hranicích, kteří zde bydleli, iniciátorem slavnostního večírku, který se uskutečnil 27. srpna 1945 v sále Lidového domu v Hranicích (dnešní školní jídelna) na počest rozloučení s příslušníky americké armády, kteří v těchto dnech odcházejí z Hranic. Slavností byl přítomen poručík Miloš z ašské posádky a velitel jednotky v Hranicích (jméno se nezachovalo). Této jednotce byl jako dar předán krásně vyřezávaný státní znak ČSR.

Koncem října 1945 se započal odsun obyvatel německé národnosti z Hranic. Odsun byl rozdělen do několika etap a řídit jej Místní národní výbor v Hranicích. Prováděl se tak, že němečtí obyvatelé byli nejprve upozorněni, že jsou zařazeni do odsunu, který bude příští den, aby se připravili. Druhý den se dostavil příslušník SNB se zástupcem MNV a po odchodu obyvatel do sokolovny v Hranicích, kde bylo seřadistiště, zabezpečil dům nebo byt, a klíče od těchto vyprázdněných domů a bytů zabezpečil do obálky, která byla odevzdána komisi, která odsun prováděla. Tato komise také prováděla kontrolu

věcí, které si odsunovaní němečtí obyvatelé brali s sebou do Německa. Komise úřadovala v sokolovně v místě seřadistiště a odlied se němečtí obyvatelé převáželi do Aše do bývalé továrny Askanas, kde se tvořily transporty. Každý jednotlivec byl upozorněn, že si může vzít pouze osobní potřeby a věci do váhy 50 kg.

Odsunu německých obyvatel za hranice našeho státu bylo velmi často zneužíváno ve prospěch obohacování jednotlivců, kteří pracovali na tomto úseku vysídlování. Stávalo se velmi často, že byly vykrádány celé rodinné domky opuštěné původními majiteli a věci včetně bytového zařízení odváženy do vnitrozemí a zde prodávány. Také ze strany národních správců místních továren byly činěny různé zábrany a překážky proti odsunům obyvatel německé národnosti a to proto, že německému dělníkovi se platila za provedenou práci poloviční mzda oproti českým dělníkům. Národní správci takto kořistili na tomto vládním usnesení. Argumentováno bylo také tím, že Němci jsou pro zdejší průmysl a jeho chod nepostradatelní a jejich odsun byl proto odkládán. Tak se stalo, že z celkového počtu asi 4.500 tehdejších stálých obyvatel Hranic nebylo pro liknavost tehdejších úřadů a pro různé machinace odsunuto na 700 německých obyvatel. Odsun se také nedokončil, když v roce 1946 byl spojení zastaven v důsledku neutěšitelné situace v Německu.

Dosídlenci z Čech a Slovenska

Při prováděných odsunech obyvatel německé národnosti postupně začali do Hranic přicházet ve větší míře čeští a slovenští osídlenci, kteří nahrazovali odcházející obyvatelstvo. Přicházeli s úmyslem zajistit pro své rodiny dobré životní podmínky, které za války ztratili, a také vrátit zdejší české území českému státu, jeho lidu a počeštit jej. Ti povětšinou s úmyslem natrvalo se zde usadit a založit své rodiny. Jiní, a možno dnes říci s odstupem času, že jim bylo nemálo, přicházeli se záměrem co nejvíce za svého pobytu zde získat. Bylo odváženo zařízení bytů, látky, jiné bytové zařízení, stavební materiál, ba i strojní vybavení továren do vnitrozemí, když zde před tím bylo laciné koupeno neb i zcozeno. Toto se dělo i přes přísný zákaz nadřízených orgánů, kde se však vždy našel někdo, který za patřičný úplatek přimhouřil oko, a dával se tak nepřímou souhlas k drancování pohraničních oblastí. Také někteří národní správci kořistili v provozovnách, obchodech či továrnách, které jim byly státem svěřeny do správy a po vyberpání zásob a skladů odcházeli do jiných míst, kde se toto opakovalo. Těmito lidem se tehdy přiléhavě říkalo „zlatokopové“, neb mnozí si zde opravdu pomohli, když své laciné příjmy neprohýňili ve zdejších lokálech neb jinde ve vnitrozemí.

Prvními českými osídlenci Hranic byli lidé a celé rodiny z Plzeňska, Rokycan, Benešova, Jindřichova Hradce a další. Později přicházeli lidé ze Slovenska, a to hlavně z jeho východu, kde byl v té době velký nedostatek zaměstnání. Největší počet těchto osídlenců přišel snad ze slovenské vesničky Hromoš u Prešova, odkud zde bylo na 150 osob a dodnes zde v Hranicích žije mnoho těchto občanů a jejich potomků.

A život jde dál

Rušíny život v Hranicích plynul rychle dopředu a bylo také nutné se věnovat všednímu životu. V Hranicích bylo 1. září 1945 zahájeno školní vyučování v hotelu Beseda, jelikož škola byla nejprve obsazena válečnými uprchlíky z východní fronty, později americkou armádou a posléze armádou naší. Jako prvním ředitelem české školy po druhé světové válce ve školním roce 1945 – 46 byl ustanoven školními úřady učitel Václav Sommer, kterému bylo uloženo zavést vyučování v českém jazyce. Žáků bylo z počátku jen několik, ale stav se rozrůstal zvyšujícím se počtem českých obyvatel.

28. října 1945 se konala v Hranicích velká slavnost na podnět Místního národního výboru v Hranicích u příležitosti vzniku Československé republiky v roce 1918.

Slavnost nejprve byla zahájena na místním hřbitově u hrobu zahynulých letců západních spojenců, jejichž letadlo se za války zřítilo v Hranicích a u hrobů sovětských vojáků, kteří byli v Hranicích v průběhu války jako váleční zajatci zastřeleni.

V Lidovém domě vystoupili žáci školy v Hranicích s pěkně připraveným kulturním pásmem v jehož závěru byla přednesena báseň:

"Kéz všechny meče promění se v pluhy,
jak dávná je ta touha národa!
Nad žímou zemí chceme záti duhy,
ať všude vládne míru pohoda.

Po zemi naší kdo však vztáhne ruku,
sám přesvědčí se, trest ho nemine,
jsme svorní všichni v jednom duchu,
kdo s mečem přijde – mečem zahyne!"